

muzikalnost i nonkonformizam pesnika

Radostan i nesvakidašnji događaj pretstavlja pojava izabranih eseja, članaka, govora, misli tri tako heterogena pesnika kao što su Brusov, Blok i Majakovski. Zahvaljujući ovom zborniku pesnički likovi Bloka i Majakovskog (Brusova naša šira publike jedva da i poznaje) postaju nam mnogo bliži i potpuniji. Preduktbarsku liriku Majakovskog mi i ne pozajmimo sem „Oblika u partalama“ i nekoliko pesama pravu sruštu po časopisima – posekočarskog Majakovskog znamo samo u jednostranoj interpretaciji Zogovića i Todor Pavlova, socialističkorealističkog eksperta za putanje estetike.

Nije to bio ceo Majakovski, ceo čovek i pesnik, jer Majakovski je bio daleko mnogostranija i bogatija pesnička priroda nego što nam je to prestatvljeno. Bio je negot svesa preživelog, a još uvek ukorenjen u svetski, postup cima i stvaranju, ne glorifikator i paneuficar trenutku i iskušenju da izusti one. Faustovo: „Vervele doch, du bist so schön!“ iako sve stan da mora da posluži i trenutku i sadašnjici, ali ne sadašnjici, koja se zamrzava i pretvara u tvrdokrnu magmu, već dinamičnoj da-nasnjicici koja prerasta sebe i urasta u sutrašnjicu u budućnost. Majakovski je bio novator, ali ne samo novator teme, pa čak ne samo novator forme kako se to obično misli. Njegovo novatorstvo ili tačnije rečeno njegov avantgardizam, bio je pre svega avantgardizam čo veka za koga su forma i sadržaj njegovog dela bili deo samog pesnika, njegovih misli, njegovog stava i njegovih postupaka. Majakovski nije nikako bio nastavljač tradicije, ako se pod tradicijom podrazumevaju konvencionalne misli, malogradjanska naklapanja ili okamenjene pesničke forme. Isto tako ni poетски pandan Gorkome. Majakovski je bio veliki individualista, ali individualista čije su se misli i težnje počkalape sa mislima i težnjama narodnih masa. Uvek do krajnosti subjektivan i ličan... I upravo ti „prakšeni“ kvaliteti, taj nonkonformizam kako u odnosu prema preživoj tradiciji u životu, književnosti i umetnosti, tako isto a možda još i nepomirljivije prema prefarbanoj malogradjanstini, odnosno prema plaćljivoj pseudorevolucionarnoj i pseudoproljetarskoj „revmstici“ (termin je pesnikov) – to je pre svega ono čemu se mi danas kod Majakovskog divimo. Bio je to čovek koji se sve do svoje smrti nosio sa raznim malogradjanskim otporima. Uvek beskompromisno prema „čitinskim estetama“, u odbijanju da jede „Rjepinove travke“. Odnos prema tradiciji upravo je ono na čemu se spotiča većina kritičara i komentatora Majakovskog. Dok jedni svesno pokušavaju da zaborave ili barem umanje njegovoj „nesaciju tradicije“, veštacki odvajajući dve faze pesničkog razvitka: dekadentnu tij. futurističku i naprednu tij. socijalističku, dote drugi. Bunjin na pr., vide u Majakovskom samu rušitelja, izmostavalu u kalambarđiju. Međutim, ako se pažljivije pridje pesnikovu životu i delu, mora se uočiti cinjenica da Majakovski nije bio apsolutno protiv tradicije; on je bio protiv nje samo onda kada je to okadjena tradicija imala pretenzije da učkoti dalji opravdani razviti život, umetnosti i literaturu. Ekscesi Majakovskog i neka njegova nesumnjiva preterivanja moći će se bolje razumeti kada se bude imalo u vidu da je npr. Puškin glamou bio jedan od idola ne samo ostromočeve cratalja, već i zvanja, birokratske, malogradjanske, provincijske zaparžože predrevolucionarne Rusije. „U Nikolajevu savetuju da ne diramo ni u vlast, ni u Puškinu“ napisao je u svojoj Autobiografiji Majakovski govorči o turnej ruskih futurista pred prvi svetski rat, a u jednoj svojoj docnijoj pesmi, obraćajući se Puškinu on veli: „Ja vas volim živog a ne mumiju!“ Recao sam već da je Majakovski u tom „odbacivanju tradicije“ kadšto i preterava, ali skoro sva ta preterivanja bila su protivotvorn onom akademskom oktroisanom otvoru i laži koji se širio preko broj-

nih svečanih akademija, proslava, godišnjica, otkrivanja spomenika, predavanja... „Ja još nisam zaakademičen“, zapisao je, svakako s ponosom, na kraju svoje Autobiografije 1928 godine.

Avangardizam Majakovskog se prema tome ne iscrpljuje samo u ovom „negatorstvu“. Priznanje da nije pročito „Anu Karenjinu“ i kao ponosan je zbog toga ili izjavljuje da je „Njekrasov... poput kolačića nizac kitice na kolaču građanskih ideja“, pa onda stihovi kao što su otrprilike ovih:

Gоворим теби на читани умни,
Ni Puškin, ni Ščepkin, ni
[Vrubelj,

Ni u redak, ni u pozu, ni u
Лепоту измишљену
Nisu verovali, već verovalu
lu rubaju.

Ili pesmica o ljubavi minonosača i minonosice koju Saša Corni, nalazeci se već u emigraciji, nije

u ime prave nezaakademičene lepoti on će napisati divan nekrolog Velemiru Hljebnikovu, velikom čoveku i pesniku, koji je izvršio snažan uticaj ne samo na futureste, već i na najistaknutije savremene sovjetske piše (Asejeva, Seljinskog, Kirsanova i dr.). Hljebnikovu, koji ni do dana danasnje nije stekao zaslужeno priznanje zvanične sovjetske književne istoriografije. Dveće se Bloku Majakovski je zajedno sa svojim pesničkim drugovima Burjuškom, Asejevom, Kamenskim, Pasternakom, Tretjakovom i Seljinskim polazio od Hljebnikova, „toga Kolumba novih pesničkih kontinenata“ i zajedno sa njima dao najlepšu i najavangardniju ostvarenju mlade sovjetske poezije. „Hljebnikov nije pesnik za potrošač! On se ne može čitati. Hljebnikov je pesnik za proizvodjača“. U ovom patetičnom uziku Majakovskog sadržan je pad nepomirljivog borca za čistost i pravdu.

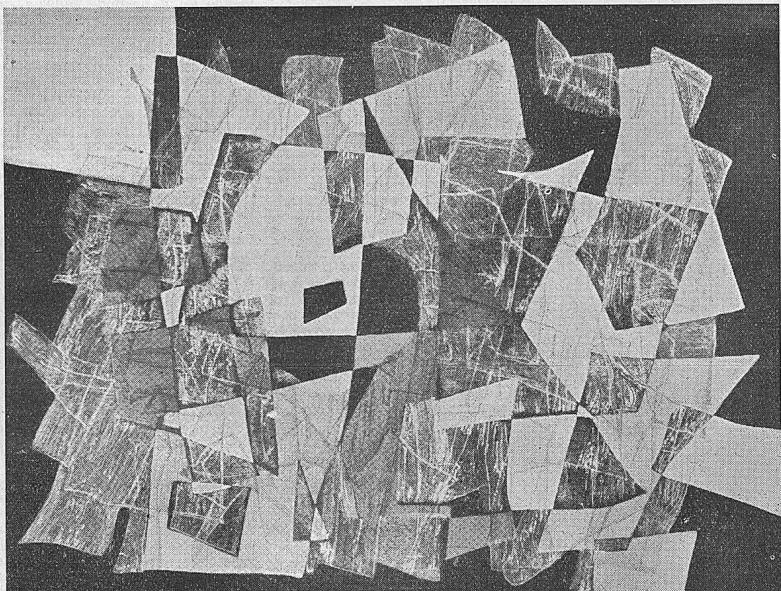
Ili pesmica o ljubavi minonosača i minonosice koju Saša Corni, nalazeci se već u emigraciji, nije

„Svakog dana, dok žuljite zenice na drcče tim bojama, dok jurite očima zmitske linije pokreta, dok se zamare nad oblicima cifara i sloboda, vi ne želite novi utor od drugog isto takvog života, već odmor, igru za oko.“

Slobodna igra saznavnih sposobnosti prestatvila jedini i večiti zadatak umetnosti“. („Silkarstvo današnjice“, 1914).

Stalon sukobljen sa „jedinstvenim oružjem koje poseduje svaki malogradjanin – „zdravim razumom“, Majakovski je, načalost, s gornjom, pred kraj svoga života morao da konstatiše, da se „ta izvitorperena stara lepotu čak i preko hartija od bonbona širi kod nas u masama“...

Nije, prema tome, postojao jedan dekadentni, ili blago rečeno „neozbiljni“ Majakovski futurist i jedan svesni, napredni, borbeni bard socijalističkog realizma. Ne,

Marija Jarema

penetracije, 1958

sasvim slučajno uno u svoju antologiju nove ruske poezije (primer za drugo napred navedeno nerazumevanje, da ne kažem iskrivljavanje) Majakovskog. Itd. Itd. Itd.

No, avantgarde Majakovskog se pre svega ogleda u otkrivanju novih vrednotu, u životu odnosu prema literarnom nasledju, prema velikoj umetnosti Puškina, Čehova ili Bloka. Savremeni ruski beletristi Vinkentije Veresjev jednu svoju knjigu posvećenu Dostoevskom nazvao je „Zivi život“. Upravo takav „živi život“ Majakovski je nastojao da otkrije u književnosti i umetnosti, odbacujući pritom sve ono što je zadaralo na lesinu, što nije dopuštao da se taj „živi život“ ugleda i sagleda u svom punom ospegu i značaju. Karakterističan u tom pogledu je napis „Dva čoveka“ u komu Majakovski konvencionalnom tumačenju Čehova kao „pesnika sumraka“ suprostavlja Čehova kao „snažnog, veselog umetnika“.

Jos jasnije očituje se taj nonkonformizam u odnosu pesnika prema umetničkom životu svoga vremena. Već 1914 godine Majakovski će napisati ove retke: „Pesnici, gospodo, nije mekani pokrivač sašiven od petparća dronjaka feljtonske misti i ne piše se znojem filologa koji je držao jambove na univerzitetu“. I

malogradjanskog, narativnog, sladunjavog, folklornog skrnavljenja poezije.

Te iste misli koje su Majakovskog nadahnjavale u poeziji dosle su do svog punog izražaja i u njegovom odnosu prema pozorištu, kinematografu i likovnoj umetnosti. Uvidjujući opravданost avangardnog pozorišta, „epskog pozorišta“ kako bi to rekao Berold Breht, Majakovski je bio pun divljenja za hrabre pokusa najvećeg sovjetskog reditelja Majerholda koji su išli za tim da oslobode pozorište svega suvišnog, a naročito dekoracija. „Sekspirovsko pozorište nije imalo dekoraciju. Neznačavačka kritika tumultučna je to nepoznavanjem dekorativne umetnosti... Umetnost glumaca u sustini dinamično otkriva se mrtvimi fonom dekoracije. Tu ošturu protivrečnost uklida kinematograf, koji skladno filksira kretanja sadašnjice“, pisao je Majakovski još 1913 godine.

Majakovski je bio i jedan od „najbejnijih“ protivnika akademizma i vulgarnog realizma u slikarstvu. „O njima, čini mi se, moglo bi uopšte da se ne govoriti“. Za njega je Rjepin „izazumi ruke starčake domove“ (1914). Bořec se protiv „prepisivača“, Majakovski je uzvikao: „Umetnost nije kopija prirode... prirodu treba izvršiti kako se ona odražava u različitoj svesti... i dalje:

postojao je samo jedan jedinstveni Majakovski, večiti buntovnik i „jeretik“, nepomirljivi borac za istinu i lepotu. U svojoj životnoj poeziji živi čovek i grëšiti, ali čak i u pogreškama, ekscesima i zabudama on je kao i Geteov Faust mogao reći: da je bio na pravome putu.

Koliko je od ovog različita pesnička esejistica Aleksandra Bloka, „Sve ima svoj kraj samo mužika ne umire“ – pisao je u svom zanoscu napisu o Gogolju. I zaista celo Blokovo stvaranje, ne samo njegova poezija, upravo je takva muzika, muzika besmrtna. Kao muziku Blok je slušao i prehvatio Revoluciju, prebacujući staroj intelektuaciji da „osim klijatice, muziku“! No iskršavalo je za pesnik i ono onespokajavajuće i mučno (Gogoljevo pitanje: „A oka nas i muzika napušti, šta će biti sa našim svetom?“) No Blok je verovao da nas muzika „neće napustiti“, jer kada nas ona napusti onda dolazi smrt, ne uvek i fizička, i upravo takvu smrt Blok nije htio ni da dočeka, a kada mu se učinilo da muzika napušta Revoluciju, ostavio je ovaj svet jer „duh je muzika“.

Svega dvadeset godina bilo je ispunjeno tim muzikalnim i divnim doživljavanjem sveta, ali i u tom muzikalnom i integralnom

doživljavanju, pesnik se osećao usmiljen. Pšišnik nekrolog svome prijatelju književniku Leonidu Andrejevu, Blok je svega nekoliko godina posle Revolucije stavio na hartiju i ove redove: „Mnogi od nas — gotovo svi — duhovno su usamljeni“. Esejistica Aleksandra Bloka govori nam o joj velikoj usamljenosti i muzikalnom doživljavanju zemnog zbijanja kojima pridaže u zadnjim godinama životu, kao i u prvoj fazi svoga razvijanja nekovenirske, gotovo metafizičko značenje. Ova proza naboljij je komentar poeziji pesnika „Divne Dame“, „Jambova“ i „Dvanaestice“.

Dok je eseistička proza Bloka i Majakovskog topla, lirska ustrepala, temperamentna i subjektivna – Brusovljeva je hladna, proforsko-analitička i objektivna. Brusov je ustvari zakasneli nastavljač parnasovskih tradicija. Za Brusovu je poezija pre svega zanat iako se ne odriće talenta, isključivo stvar razuma i eruditije. Kod njega kao i kod Heredije nailazimo na veoma načinjeno historičizam, vracanje u Antiku, a naučnu poeziju koju on propagira polazeći od teoretskih pogleda Reme Gila načinjeno oštarenu u scijentističkoj i misaonoj ilirici Sili Pridoma, isto tako zakanolog parnasovci i „objektivnog pesnika“. Nije zato nimalo slučajno što je Valerije Brusov bio pesnički učitelj Nikolaja Gumiļova prevodioča Gotjevih „Emaža i kamenja“ i šef-a akmeističke pesničke škole koja pretstavlja russku varijantu francuskog Parnasa. Brusovljevo zanoseњe Tijetćevom i simbolizmom bilo je površno i formalno. To se naročito odnosi na tobožnji pesnički erotizam i na njegove uzore Verlena, Vajlda i Psihičevskog. Kao i u svojoj poeziji on je i ovde po najjače hladan i neiskren. Pa ipak ovaj skroz cerebralni pesnik imao je i zasluga za noviju russku poeziju. Raširio je krug poetiskih motiva, spustio pesničtu na zemlju i doprineo razvijavanju neromantičarskih magli. On je bio prvi koji je u noviju russku poeziju uneo urbane motive i to je bio valjda jedan od glavnih razloga da ga je Blok toliko cenio i oduševljavao sa njegovom zbirkom „Urbi et orbit“. Po toj liniji, ali samo po toj liniji, on je mogao da se približi pesništvu Vladimira Majakovskog ali njegovom analitičkom formalizmu ostao je pravi smisao savremene poezije u suštini strani. Njegova poezija deluje danas zastarelo što je još u godinama Prvog svetskog rata osetio Majakovski kritikujući s pravom Brusovljevo ratnu liriku koju je pesnik bio zaodenuo u srednjevkovno ruho. Mnoge njegove pesme danas se ne mogu čitati bez filoloških komentara. Njegova kritička proza čita se međutim i danas kao svaka kulturna i savesna eseistička.

Cesto je bilo govor o tome da su o likovnim pitanjima pozvani da pišu isključivo umetnici. To isto, možda samo malo manje kategoricki, moglo bi se reći i o poeziji. Jer nije uvek taliko važno da se istakne ova ili ona činjenica (taj posao ostavimo istoričarima i arhivarima), često je važnija ona sazivljenošć sa delom, zivljenuje u delu i delu, ono integralno sa opštavane doživljjenog. I upravo do tog sveobuhvatnog, pa makar na prvi pogled krajnjeg i subjektivističkog saopštavanja, retko su uspevali da se vinu posredni analitičari sa svojom viviseckom, sa svojim čerećenjem živog umetničkog dela.

Eseistička i publicistička proza Bloka i Majakovskog (redje Brusova), koji je više bio zanatlija i pedagog, nego stvaralač i pesnik, upravo je uzor takve sazivljenošći, koja se očituje u plemenitom muzikalnom, i nonkonformističkom progresivnom patosu oduševljenja za ikonske pesničke vrednosti i pobuni protiv svake naparmisane fraze, svakog zastoja, mrtvila i rutine.

Ova slika istovremeno je opovrgavajuće ona slike koju su o njima uspele da stvore razne hrestomatije, istorije književnosti, zbornici članaka i njima slični priručnici.

Milan A. TABAKOVIC